

PARALELNI PRIKAZ KRETANJA CENA SIROVINA, KRMNIH SMEŠA I ŽIVE VAGE
STOKE U JUGOSLAVIJI ZA PERIOD VII/1986 – I/1990. GODINE

Uvod

Celokupna jugoslovenska privreda, pa time i proizvodnja stoke i stočne hrane danas se odvija pod nenormalnim uslovima velikih inflatornih kretanja. Reprodukcionni materijal i imputi koji učestvuju u proizvodnji skoro svakodnevno se uvećavaju. Ta okolnost i opterećenost visokim kamata-ma uslovljavaju stalno povećanje cena finalnog proizvoda, koje se moraju korigovati u sve kraćim vremenskim intervalima. Nova cena brzo sustiže staru, pa je teško pratiti efekte poslovanja i postići ažurnost. U stočarskom kompleksu to otežava zatvaranje ciklusa proizvodnje, jer on traje dugo, a pojedine faze su međusobno zavisne – posebno na planu cena mesa, žive vage stoke, krmnih smeša i komponenata za proizvodnju smeša.

Stoga je potrebno ukazati i dokumentovati ovaj neugodni fenomen inflatornih kretanja i njegov uticaj na proizvodnju industrijske mešane stočne hrane s dva aspekta: prvo, zbog rapidnog povećanja cena sirovine i drugog reprodukcionnog materijala dolazi do povećanja cena krmnih smeša, a drugo, zbog povećanja cena krmnih smeša dolazi do povećanja cena žive vage stoke i dalje, cene mesa. Na osnovu redovnog praćenja cena (u periodu od tri i po godine) prikazaćemo ova kretanja i tako omogućiti uvid u uzroke visoke cene stočne hrane, žive vage stoke i mesa.

Međutim, postoji mogućnost da se zaustavi ovaj nagli trend inflacije primenom novih mera Saveznog izvršnog veća koje su stupile na snagu početkom 1990. godine u smislu stabilizacije uslova privređivanja (konvertibilnost dinara, delimično zaustavljanje cena i ličnih dohodaka, tržišno ponašanje i dr.) Ako svi budemo radili i podržali ove mere, moguće je da prilikom sledećeg izveštaja o kretanju cena konstatujemo smanjenje inflacije.

Ovaj prikaz izlažemo u tri poglavlja:

1. Kretanje cena komponenata za proizvodnju krmnih smeša

2. Kretanje cena krmnih smeša
3. Kretanja cena žive vage stoke
Posmatran je period od VII/1986. do I/1990. godine.

**1. Kretanje cena komponenata za proizvodnju krmnih
smeša (d/kg) od VII/1986 do I/1990.
(tabela 1)**

U tabeli 1 prikazano je kretanje cena 27 komponenata koje služe za proizvodnju krmnih smeša. Cene su evidentirane svakih 6 meseci, počev od VII/1986. godine. Korišćeni su podaci Produktne berze Novi Sad, kao i stvarne fakturirane cene realizovane u tom vremenu. Postoje neznatne razlike u ceni u zavisnosti od pariteta, kvaliteta, uslova kupovine, pa je uzeta ona cena po kojoj je realizovana najveća količina određene sirovine.

Prvih pet kolona prikazuju cene (dinara za kg sirovine) u junu 1986. i januaru 1987., 88., 89. i 90. godine. Vidljivo je u aposolutnim iznosima povećanje cena za svaku pojedinu komponentu – rapidno povećanje cena iz godine u godinu.

U zadnje tri kolone tabele 1 prikazani su indeksi povećanja cena: a) u 1987. godini; b) u 1987. i 1988. godini i c) u 1987., 1988., i 1989. godini. Za bazu je uzet januar 1987. godine. Vrlo je neugodno konstatovati da je indeks povećanja cena sa 2,0 – do 4,0 u 1987. godini porastao na 200, 300 i 400 u periodu za dve godine.

Zadnja kolona pokazuje ukupno povećanje (indeks) za 3 godine (87, 88 i 89). Povećanje je najveće kod mleka u prahu, sirutke u prahu, stočne krede, šećera i dr. Najmanje povećanje je ostvareno kod mesnog brašna, soli, stočnog brašna.

Kretanje cena komponenata za proizvodnju krmnih smeša (d/kg) s indeksima

Tabela 1

naziv sirovine	indeksi								
	VII 1986.	I 1987.	I 1988.	I 1989.	I 1990.	I/88- I/87	I/89- I/87	I/90- I/87	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1. kukuruz	43	60	230	700	20.000	3,833	11,666	333,333	
2. pšenica II klase	40	75	220	700	15.000	2,933	9,333	200,000	
3. ječam	43	62	220	750	19.000	3,548	12,258	306,451	
4. zob – ovas	60	60	240	700	16.000	4,000	11,666	266,666	
5. sirak	31	40	170	550	15.500	4,250	13,750	387,500	
6. stočno brašno	46	48	137	520	9.000	2,854	10,833	187,500	
7. sojino zrno – domaće	173	173	302	1.600	30.000	1,745	9,248	173,410	
– uvozno	100,3	100,3	260	1.700	36.000	2,592	16,949	358,923	
8. sojina sačma – domaća	118	218	500	2.200	42.000	2,293	10,091	192,660	
– uvozna	110	160	500	2.250	32.000	3,125	14,062	200,000	
9. suncokretova sačma	70	80	230	680	20.000	2,875	8,500	250,000	
10. repičina sačma	35	50	190	650	18.000	3,800	13,000	360,000	
11. stočni kvasac	235	330	800	3.700	100.000	2,424	11,212	303,030	
12. kukuruzni gluten (50%)	142	138	550	2.650	40.000	3,985	19,202	289,855	
13. lucerkino brašno I klase	57	61	220	750	14.000	3,606	12,295	229,508	
II klase	53	58	200	710	12.500	3,448	12,241	215,517	
III klase	49	55	180	670	11.500	3,272	12,181	209,090	
14. suvi repini rezanci	40	56	170	800	19.000	3,035	14,285	339,285	
15. lucerkino seno	30	40	170	350	12.000	4,25	8,750	300,000	
16. riblje brašno (64%)	180	275	1.100	4.200	80.000	4,000	15,272	290,909	
17. mesno brašno (50%)	140	165	500	1.900	22.000	3,030	11,515	133,333	
18. mesno-koštano brašno (40%)	120	145	400	1.700	20.000	2,758	11,724	137,931	
19. mast za stočnu hranu	125	480	800	2.500	158.000	1,666	5,208	329,166	
20. obrano mleko u prahu – uvozno	540	540	1.760	9.000	330.000	3,259	16,666	611,111	
– domaće	950	1.060	2.500	10.100	340.000	2,358	9,528	320,754	
21. sirutka u prahu	228	300	600	4.800	120.000	2,000	16,000	400,000	
22. pivarske klice	39	58	400	1.050	18.000	6,896	18,103	310,344	
23. stočna kreda	7	14	40	190	6.000	2,857	13,571	428,571	
24. so	65	65	140	500	9.000	2,153	7,692	138,461	
25. dikalcijum fosfat	145	185	350	2.100	42.000	1,891	11,351	227,027	
26. melasa	27	44	140	540	8.000	3,181	12,272	181,818	
27. šećer	163	235	550	3.750	85.000	2,340	15,957	361,702	

2. Kretanje cena krmnih smeša (d/kg) od VII/1986. do I/1990. godine (tabela 2)

Po istom principu kao za sirovine, u tabeli 2 prikazano je kretanje cena i indeksi za 16 krmnih smeša. U prvih pet kolona dati su apsolutni iznosi cena smeša (VII/1986. i januar 87., 88., 89. i 90. godine). Podaci su prikupljeni na sličan način kao za sirovine, s tim da su cene smeša prikupljene iz više mešaonica – fabrika stočne hrane.

Rasponi i oscilacije kod kretanja cena krmnih smeša su daleko manji nego kod sirovina, što je rezultat ublažavanja ekstremnih vrednosti pojedinih sirovina u smeši gde se to iznivelira učešćem većeg broja komponenata. Međutim, evidentno je značajno povećanje cena kod svih vrsta smeša.

Zadnje tri kolone prikazuju indekse kretanja cena u 87., (u 87. i 88.); 87., 88. i 89. godini, iz čega je vidljivo da su i indeksi znatno manji i ujednačeniji nego kod sirovina. Najveće povećanje u trogodišnjem periodu ostvareno je kod startera za prasad, a najmanje kod smeše za jagnjad. Podaci o cenama krmnih smeša uzeti su od više proizvođača na početku januara 1990. godine. Cene su bile u stalnim promenama, ali i sadržaj proteina je neznatno oscilirao. Bez obzira na te okolnosti, ove cene su tako formirane na tržištu.

Kretanje cena krmnih smeša (d/kg)

Tabela 2

naziv smeše	protein						indeksi		
		VII 1986.	I 1987.	I 1988.	I 1989.	I 1990.	I/88- I/87	I/89- I/87	I/90- I/87
I smeše za živinu									
1. brojler starter	22	110	149	400	1.580	43.000	2,684	10,604	288,590
2. brojler finišer	20	103	143	380	1.380	38.000	2,657	9,650	265,734
3. kokoši nesilje	18	34	117	290	1.200	34.000	2,478	10,256	290,598
4. priplodni pilići (0-4 nedelje)	22	101	135	400	1.300	38.000	2,962	9,629	281,481
5. priplodni pilići (0-18 nedelja)	20	97	128	350	1.380	36.000	2,734	10,781	281,250
II smeše za svinje									
6. predstarter za prasad	22	294	353	700	4.704	100.000	1,983	13,325	283,286
7. starter za prasad	20	103	155	420	1.680	60.000	2,709	10,838	387,096
8. tov svinja do 60 kg	15	77	92	300	1.200	34.000	3,260	13,043	369,565
9. tov svinja preko 60 kg	12	70	85	270	1.100	32.000	3,176	12,941	376,470
10. krmače	15	80	104	310	1.300	31.000	2,980	12,500	298,076
III smeše za goveda									
11. starter za telad	18	90	117	360	1.500	36.000	3,076	12,820	307,692
12. tov goveda do 250 kg	14	65	77	240	950	29.000	3,116	12,337	376,623
13. krave	12	56	70	230	970	26.000	3,285	13,857	371,428
IV ostale smeše									
14. pastrmke (ribe)	42	205	254	600	3.400	71.000	2,362	13,385	279,527
15. ovce	13	77	80	230	1.010	25.000	2,875	12,625	312,500
16. jagnjad	15	90	122	280	1.150	28.000	2,295	9,426	229,508

3. Kretanje cena stoke (d/kg žive vage) od VII/1986. do I/1990. godine (tabela 3)

Kako bismo dobili potpunu predstavu zavisnosti kretanja cena stočne hrane i cene stoke, u tabeli 3 dat je prikaz kretanja cene žive vage stoke na adekvatan način kao za sirovine i smeše. Delovanjem slobodnog tržišta (slobodno formiranje cena stočne hrane i žive vage stoke) uklonjene su anomalije iz prethodnog perioda – slobodno formiranje cena sirovina, a kontrolisana cena finalnih proizvoda. Stoga imamo poboljšane uslove da i proizvođači stoke putem cene žive vage mogu pratiti tržište u smislu objektivne ugradnje troškova hrane u cenu žive vage.

Analizom podataka iz tabele 3 vidi se da je i cena žive vage stoke adekvatno rasla sa svim karakteristikama inflatornog kretanja. Porast je evidentan kako u apsolutnim, tako i u indeksnim pokazateljima.

Sa stanovišta priznavanja cene žive vage stoke postupak je korektan, ali opasnost pretila da zbog opadanja kupovne moći stanovništva postane otežan plasman i dođe do redukcije proizvodnje.

Učinak inflacije vidljiv je kod žive vage stoke: u 1987. indeks se kretao od 1,4 do 3,5, da bi u trogodišnjem periodu dostigao 200 do 500. Naročito je visok indeks porasta cena za jagnjad, brojlere i prasad.

Cena žive vage tovnih svinja prema ceni kukuruza u januaru 1990. godine opet pokazuje iskustvenu pravilnost odnosa:

cena žive vage svinja : cena kukuruza
160.000 : 20.000
1 : 8

dok je odnos prema ceni krmnih smeša drugačiji, tj. nešto povoljniji u korist smeša

160.000 : 34.000
1 : 4,7

Kretanje cena žive vage stoke (d/kg)

Tabela 3

vrsta stoke	VII/86.	I/87.	I/88.	I/89.	I/90.	indeks		
						I/88- I/87	I/89- I/87	I/90- I/87
1. prasad do 25 kg	750	950	1.450	7.000	300.000	1,526	7,368	315,789
2. tovne svinje – sa farme (90-110 kg)	440	680	1.600	6.000	160.000	2,352	8,823	235,294
– iz kooperacije	400	650	1.400	5.900	140.000	2,153	9,076	215,384
3. telad – muška	960	1.500	2.200	16.000	310.000	1,466	10,666	206,666
– ženska	850	1.300	2.000	15.000	300.000	1,538	11,538	230,769
4. tova goveda do 200 kg	750	1.200	2.400	12.000	250.000	2,000	10,000	208,333
5. tova goveda – sa farme (400 – 500 kg) – iz kooperacije	550	950	2.300	10.000	250.000	2,421	10,526	263,157
6. krave izlučene iz priploda	500	780	1.700	9.000	220.000	2,179	11,538	282,051
7. krmače izlučene iz priploda	400	700	1.200	6.500	140.000	1,714	9,285	200,000
8. konji	338	570	1.000	4.700	120.000	1,754	8,245	210,526
9. ždrebad	800	800	1.600	10.000	180.000	2,000	12,500	225,000
10. jagnjad	950	1.100	1.800	12.000	300.000	1,636	10,909	272,727
11. brojleri	676	760	1.700	10.000	400.000	2,236	13,157	526,315
	376	410	1.445	5.800	160.000	3,524	14,146	390,243

Povećanje cena sirovina u 1987., 1988. i 1989. godini u odnosu na prethodnu godinu

Tabela 4

naziv sirovine	indeksi		
	I/87-88.	I/88-89.	I/89-90.
1. kukuruz	3,833	3,043	28,571
2. pšenica II klase	2,933	3,181	21,428
3. ječam	3,548	3,409	25,333
4. zob – ovas	4,000	2,916	22,857
5. sirak	4,250	3,235	28,181
6. stočno brašno	2,854	3,795	17,307
7. sojino zrno – domaće	1,745	5,298	18,750
– uvozno	2,592	6,538	21,176
8. sojina sačma – domaća	2,293	4,400	19,090
– uvozna	3,125	4,500	14,222
9. suncokretova sačma	2,875	2,956	29,411
10. repičina sačma	3,800	3,421	27,692
11. stočni kvasac	2,424	4,625	27,027
12. kukuruzni gluten (50%)	3,985	4,818	15,094
13. lucerkino brašno I klase	3,606	3,409	18,666
II klase	3,448	3,550	17,605
III klase	3,272	3,722	17,164
14. suvi repini rezanci	3,035	4,705	23,750
15. lucerkino seno	4,250	2,058	34,285
16. riblje brašno (64%)	4,000	3,818	19,047
17. mesno brašno (50%)	3,030	3,800	11,578
18. mesno-koštano brašno (40%)	2,758	4,250	11,764
19. mast za stočnu hranu	1,666	3,125	63,200
20. obrano mleko u prahu – uvozno	3,259	5,113	36,666
– domaće	2,358	4,040	33,663
21. sirutka u prahu	2,000	4,800	25,000
22. pivarske klice	6,895	2,625	17,142
23. stočna kreda	2,857	4,750	31,578
24. so	2,153	3,571	18,000
25. dikalcijum fosfat	1,891	6,000	20,000
26. melasa	3,181	3,857	14,814
27. šećer	2,340	6,818	22,666

Godišnja dinamika povećanja cena sirovina, krmnih smeša i žive vage stoke (indeksi)

1. Godišnja dinamika povećanja cena komponenata za proizvodnju krmnih smeša (tabela 4)

Daje se prikaz indeksa povećanja cena komponenata za proizvodnju krmnih smeša u: 1987. (1988/1987)
1988. (1989/1988)
1989. (1990/1989) godini.

Iz tabele se vidi da je indeks povećanja u 1987. godini najmanji, ali i u 1988. nije mnogo veći (čak je kod 9 sirovina indeks porasta bio niži). Povećanje cena kukuruza bilo je sporije u 1988. godini. Međutim, indeks povećanja cena u 1989. godini je izrazito visok kod svih sirovina bez izuzetka, kreće se od 11 do 34 (kukuruz 28,50).

2. Godišnja dinamika povećanja cena krmnih smeša (tabela 5)

Po istom principu daje se prikaz indeksa povećanja cena za krmne smeše u 1987., 88. i 89. godini.

Kod krmnih smeša indeks povećanja cena najmanji je u 1987., zatim je bez izuzetaka veći u 1988., a značajno je povećan u 1989. godini (kreće se od 20 do 35).

Povećanje cena krmnih smeša u 1987., 1988. i 1989. godini u odnosu na prethodnu godinu

Tabela 5

naziv smeše	indeksi		
	I/87-88.	I/88-89.	I/89-90.
I smeše za živinu			
1. brojler starter	2,684	3,950	27,215
2. brojler finiše	2,657	3,631	27,536
3. kokoši nesilje	2,478	4,137	28,333
4. priplodni pilići (0-4 nedelje)	2,962	3,250	29,230
5. priplodni pilići (0-18 nedelja)	2,734	3,942	26,086
II smeše za svinje			
6. predstarter za prasid	1,983	6,720	21,258
7. starter za prasid	2,709	4,000	35,714
8. tov svinja do 60 kg	3,260	4,000	28,333
9. tov svinja od 60 do 100 kg	3,176	4,074	29,090
10. krmače	2,980	4,193	23,846
III smeše za goveda			
11. starter za telad	3,076	4,166	24,000
12. tov goveda do 250 kg	3,116	3,958	30,526
13. krave	3,285	4,217	26,804
IV ostale smeše			
14. pastirke (ribe)	2,362	5,666	20,882
15. ovce	2,875	4,391	24,752
16. jagnjad	2,295	4,107	24,347

3. Godišnja dinamika povećanja cena žive vage stoke (tabela 6)

Najniži indeks povećanja cena žive vage stoke je ostvaren u 1987. godini.

U 1988. godini je povećan, i to više nego kod sirovina i smeša. Najveće povećanje indeksa je u 1989. godini, što odgovara nivou kretanja inflacije (povećan je od 18 do 42).

Povećanje cena žive vage stoke u 1987., 1988. i 1989. godini u odnosu na prethodnu godinu

Tabela 6

vrsta stoke	indeksi		
	I/87-88.	I/88-89.	I/89-90.
1. prasid do 25 kg žive mase	1,526	4,827	42,857
2. tovne svinje – sa farme (90-110 kg)	2,352	3,750	26,666
– iz kooperacije	2,153	4,214	23,728
3. telad – muška	1,466	7,272	19,375
– ženska	1,538	7,500	20,000
4. tovna goveda do 200 kg	2,000	5,000	20,833
5. tovna goveda – sa farme (400-500 kg)	2,426	4,347	25,000
– iz kooperacije	2,179	5,294	24,444
6. krave izlučene iz priploda	1,714	5,416	21,538
7. krmače izlučene iz priploda	1,754	4,700	25,531
8. konji	2,000	6,250	18,000
9. ždrebad	1,636	6,666	25,000
10. jagnjad	2,236	5,882	40,000
11. brojleri	3,524	4,013	27,586

Zaključak

U ovom radu prikazano je kretanje cena komponenata za proizvodnju krmnih smeša, krmnih smeša i žive vage u periodu od VII/1986. do I/1990. godine. Podaci se daju u apsolutnim iznosima i u indeksima. Na ovaj način se dokumentuje nivo inflacije u oblasti proizvodnje stoke i stočne hrane, što istovremeno služi za objašnjenje uzroka visoke cene stoke i stočne hrane.

U prvom delu daju se 3 tabele: cene sirovina, smeša i žive vage stoke za januar 1987., 1988., 1989. i 1990. godine, kao i indeksi za 1987., 1987. i 1988. i za 1987, 1988, 1989. godinu. Kao opšte pravilo se uočava povećan stepen inflacije iz godine u godinu.

U drugom delu daju se još tri tabele s indeksima porasta cena za 1987., 1988. i 1989. godinu. Konstatuje se da je u 1987. godini najmanji indeks povećanja, nešto veći je u 1988., a znatno veći u 1989. godini.

Ovako velika inflatorna kretanja otežavaju uslove nabavke sirovina, formiranja cena gotovih proizvoda i stvaraju teškoće u plasmanu i regulaciji odnosa pojedinih faza reprodukcionog ciklusa u stočarskoj proizvodnji. Radom i podrškom uvedenim merama Saveznog izvršnog veća treba zaustaviti ova negativna kretanja.

M. Pavlović